

רמב"ן ויקרא טז. ח

והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שער במדבר לשר המושל במקומות החרבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כחו יבא חורב ושממון כי הוא העילה לכוככי החרב והדמים והמלחמות והמריכות והפצעים והמכות והפירוד והחרבן, והכלל נפש לגלגל מאדים, וחלקו מן האומות הוא עשו שהוא עם היורש החרב והמלחמות, ומן הבהמות השעירים והעזים, ובחלקו עוד השדים הנקראים מזיקין בלשון רבותינו, ובלשון הכתוב (להלן יז) שעירים, כי כן יקרא הוא ואומתו שער. ואין הכונה בשער המשתלח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כונתנו לעשות רצון בוראנו שצונו כך:

והמשל בזה, כמי שעשה סעודה לאדון וצוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן לאדון והאדון נותן פרס לעבדו, ושמר זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר צוהו, ואמנם האדון לחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהיגין ממנה שיספר בשבחיו ולא בגנותו:

וזה טעם הגורלות, כי אילו היה הכהן מקדיש אותם בפה לה' ולעזאזל, היה כעובד אליו ונודר לשמו, אבל היה מעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, כי שניהם מתנה לה' והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יבא לו מאת השם, הוא הפיל להם גורל וידו חלק להם, כענין שנאמר (משלי טז לג) בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו וגם אחרי הגורל היה מעמידו לפני ה' לומר שהוא שלו ואין אנחנו מכוונים בשילוחו אלא לרצון לשם, כמו שאמר (פסוק י) יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו וגו', ולכך לא נשחוט אותו אנחנו כלל: ותרגם אונקלוס לשמא דהשם ולעזאזל, כי האחד לשם ה' ולא לו, והשני לעזאזל ולא לשמו של עזאזל:

ומפני זה אמרו רבותינו (ת"כ פרק יג ט) ואת חקותי (להלן יח ד), דברים שיצר הרע מקטרג בהם ואומות העולם משיבין עליהם, לבישת שעטנז ופרה אדומה ושעיר המשתלח. ולא מצאו בקרבנות תשובה לאומות העולם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בשעיר המשתלח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם. וכן כפרה אדומה, מפני שהיא נעשית מחוץ למחנה, וענינה רומה לענין שעיר המשתלח להעביר רוח הטומאה, כענין שנאמר בעתיד (זכריה יג ב) את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ומזה תבין טעם כבוש בגדי המשלח את השעיר לעזאזל והשורף את הפרה, ומה שהזכירו רבותינו (ובתים קד.) בכבוש הבגדים של פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים:

פרקי דר"א פמ"ו

מחטאתיכם אין כתיב אלא מכל חטאתיכם. יום שנתנה תורה אמר סמאל לפני הקב"ה רבש"ע על כך העובדי כוכבים נתת לי רשות (יד) ועל ישראל אין אתה נותן לי רשות אמר לו (טז) הרי יש לך רשות עליהן ביום הכפורים אם יש להם חטא ואם לאו אין לך עליהן רשות לסיבך (טז) נותנין לו שוחר ביום הכפורים שרא רבטל קרבן שר ישראל שנא' (שם) גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל גורלו של הקב"ה קרבן עולה וגורלו של עזאזל שער חטאת וכל עונותיה של ישראל עליו שנא' (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונותם (יז) ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים אמר לפניו רבש"ע יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת בשמים (יח) מה מלאכי השרת אין להם קפיצין (יט) כך הם ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים מה מלאכי השרת אין להם אכילה ושתיה כך ישראל אין להם אכילה ושתיה ביום הכפורים. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים. מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם כך הם ישראל שלום מתווך ביניהם ביה"כ. והקב"ה שומע ערותן של ישראל מן הקטניגור שלהם ומכפר על המזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל למגדול ועד קצן שנאמר (שם) וכפר את מקדש הקדש. אמר משה ביום הכפורים